

DEMOKRATICKÉ HODNOTY

PORTFOLIO PRO OBLAST OBČANSKÉ GRAMOTNOSTI

Mgr. Jakub Matys

Základní škola Dubí 1, Školní náměstí 177, 417 01 Dubí 1–centrum

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

OBSAH

Úvod	4
Vyučovací jednotka 1 – Základní etické teorie	
Metodika pro učitele	6
Pracovní list pro žáky	8
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	10
Vyučovací jednotka 2 – Morální hodnoty a normy	
Metodika pro učitele	11
Pracovní list pro žáky	13
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	15
Vyučovací jednotka 3 – Sociální zodpovědnost	
Metodika pro učitele	16
Pracovní list pro žáky	18
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	20
Vyučovací jednotka 4 – Etika v rodině: Rodinné hodnoty, důležitost komunikace a vzájemné podpory mezi členy rodiny.	
Metodika pro učitele	21
Pracovní list pro žáky	23
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	25
Vyučovací jednotka 5 – Školní etika: Vzájemný respekt, férové jednání a spolupráce mezi žáky a pedagogy	
Metodika pro učitele	26
Pracovní list pro žáky	28
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	30
Vyučovací jednotka 6 – Multikulturalismus a tolerance	
Metodika pro učitele	31
Pracovní list pro žáky	33
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	35
Vyučovací jednotka 7 – Etika životního prostředí	
Metodika pro učitele	36
Pracovní list pro žáky	39
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	41

Vyučovací jednotka 8 – Etika v médiích

Metodika pro učitele	42
Pracovní list pro žáky	44
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	46

Vyučovací jednotka 9 – Etika a technologie

Metodika pro učitele	47
Pracovní list pro žáky	50
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	52

Vyučovací jednotka 10 – Řešení etických dilemat

Metodika pro učitele	53
Pracovní list pro žáky	56
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	59

Závěr	61

1. Úvod

Má pedagogická praxe je relativně krátká. Pokud bych ji bral zcela vážně, tak je pětiletá. Již před dokončením magisterského studia jsem začal vyučovat na základní škole v Dubí u Teplic, kde působím dodnes. Pokud bych měl být upřímný, tak jsem studoval primárně tělesnou výchovu, ke které jsem si vybral občanskou výchovu, protože mi to přišlo jako vhodná cesta, která nebude tak náročná. Protože působím jako fotbalový trenér mládeže, tak jsem dlouho nebyl zcela přesvědčený o smysluplnosti učitelské cesty, ale po dokončení studia a začátku práce na plný úvazek jsem svůj názor přehodnotil a dnes, i přes řadu demotivujících aspektů, bych pravděpodobně povolání neměnil. S ohledem na situaci na školách jsem k výuce vystudovaných předmětů přibral, vzhledem k maturitě v oboru, výuku výpočetní techniky. A zatímco v oblasti tělesné výchovy je obliba značně klesající, tak v oblasti informačních technologií skoro není některé žáky, co naučit. Ale s výukou občanské výchovy je to o dost složitější. I proto považuji výuku občanské výchovy jak velmi důležitou pro život.

Učím v obci, která se nachází v Ústeckém kraji a pro řadu lidí je synonymem pro prostituci, což souvisí s obrazem devadesátých let, které jsem jako dítě příliš nevnímal. Ale po nástupu do školy v obci jsem si začal uvědomovat řadu problémů, které zdejší občané zažívají. Základní škola je zde skladbou žáků velmi různorodá a můžeme zde nalézt celou řadu žáků ze sociálně složitého prostředí, kteří zažívají problémy velmi výrazně, a bohužel často negativně, ovlivňující jejich život. Často nefunkční rodiny mající problémy s chudobou, nezaměstnaností, kriminalitou ale i závislostmi jsou prostředím, které nepůsobí zrovna motivačně. A v tomto ohledu je důležitá role školy, která může poskytnout jakousi oporu a pomocnou ruku, která pomůže na správnou cestu životem. Přílišná očekávání zde mohou znamenat velká zklamání, proto je nutné pracovat postupně a reflektovat i malé úspěchy, které nasměrují žáky na lepší cestu, než kterou ukazují jejich okolí.

Být občankářem je často složitou pozicí z hlediska vážnosti ve škole, ale i ve společnosti. Sám jsem se setkal s naprostým nezájmem, když jsem byl ještě žákem. Občanskou výchovu učili lidé, kteří k ní neměli žádný vztah a podle toho k předmětu přistupovali. S odstupem času mi došlo, že to byli lidé, kteří obor vystudovali v době před rokem 1989 a byli pod vlivem ideologického vyučování, které mělo výhradně sloužit režimu. Dnes žijeme v demokratické společnosti a nemůžeme předkládat nikomu jasné pravdy, ačkoliv máme své přesvědčení. Ale tím bychom se dostali na úroveň ideologických učitelů z doby komunismu.

Během studia jsem studoval velké množství předmětů týkajících se filozofie ve všech možných podobách. Učil jsem se o Heideggerově filozofii, důkladně jsem rozebíral Tomáše Akvinského, ale praxe na základní škole ukázala, jak moc tyto kurzy byly prospěšné. Pro kritické myšlení učitele jistě ano, ale pro pedagogickou praxi zcela zbytečné. Úkolem učitele občanské výchovy na základní škole, a to ještě v problémové lokalitě, není učit vznešené myšlenky a ideje, ale vychovat ze žáků alespoň trochu zodpovědné lidi, kteří vědí, že lidská práce má svou cenu a hodnotu. Jsou tolerantní vůči druhým a snaží se dodržovat zákony a pravidla společnosti. Zcela upřímně budu radši, pokud budu za několik let vědět, že moji žáci pracují, chovají se slušně a nepáchají nic špatného, než když budou vědět, co napsal John Locke, protože to pro jejich život bude mít větší význam. Filozofii a další věci se mohou učit na střední škole, ale na základní bohatě stačí, když budou vědět, proč je dobré se na střední školu dostat, a co jim to přinese.

To je to, co pro mě znamená pojem občanská gramotnost. Umět se v životě orientovat tak, abych žil spokojený život a neohrožoval ostatní občany. K tomu se snažím vést své žáky, i když je to občas velmi

obtížné. Pokud nemají pozitivní vzory, tak nemohou snadno pochopit, co zodpovědný život obnáší. A zde musí nastoupit škola. Učitel musí být vzorem, protože s žáky tráví několik let v intenzivním kontaktu, který je často zásadnější než kontakt s rodičem v negativním prostředí. Často narážím na skutečnost, že rodiče doma se žáky nemluví o jejich zájmech, pocitech a postojích, natož o tom, co se děje ve světě... A to je úkolem učitele občanské výchovy. Dnešní svět je plný hrozeb. Je to rasismus, populismus v politice a řada dalších. Jenže jak se vyvarovat tomu, aby žáci v dospělosti nesklouzávali k nedemokratickému smýšlení? Je nutné s nimi mluvit o současnosti, aktuálních problémech a tomu, co přinesly v minulosti, pokud se neřešily. Velkou část své výuky věnuji tomu, abych se žáky mluvil o aktuálních událostech, vysvětloval je a ukazoval na možné paralely z minulosti. Samozřejmě nejsem přímo zodpovědný za jejich budoucí životy, ale pokud bych jen trochu pomohl k tomu, aby byli dobrými občany, byl bych šťastný, protože i já sám si uvědomuji, jak dlouhá byla má cesta k tomu, abych pochopil řadu věcí.

Limity vidím i ve stávajících učebních pomůckách. Učebnice často nepíší učitelé z praxe, ale pedagogové z vysokých škol, kterým leckdy chybí přímá zkušenost s výukou na školách. A pokud, tak na gymnáziích či základních školách ve velkých městech. Zkušenost s méně nadanými žáky zde leckdy chybí a učebnice se orientují na kvalitní žáky. Proto se učebnice doslova hemží složitými pojmy a žáci s nimi pracují neradi. To vede k nezájmu a nechuti pracovat. Snažím se proto pracovat jinak a tyto didaktické pomůcky doplňovat vlastními aktivitami a jednodušším vysvětlením. Ale samozřejmě určitý základ znalostí si osvojit musí. Jak jinak diskutovat o demokracii, když není žákům jasné, co demokracie je?

A to je právě ona metakognice. S tímto pojmem jsem se setkal během studia učitelství. Přišla mi jako koncept, který slouží k akademické činnosti a výzkumu, nebylo mi zcela jasné, jak může fungovat v praxi. Nebo jsem si ji nedokázal představit v některých předmětech. Například v tělesné výchově. Ale došlo mi, že i tam má své místo. Pokud nějakou aktivitu dělám špatně, budu zkoušet jiné postupy, protože předchozí nefungoval. A to platí všude. Vlastně to je v určitém pohledu práce s chybou, která je v učitelské profesi běžná. I v občanském životě. Je to forma poučení z toho, co jsem udělal dobře či špatně a tím budu ovlivňovat i svou budoucí činnost. Proto je důležitá a vlastně ji ve své práci využívám poměrně běžně, ačkoliv by mě dříve nenapadlo říct, že se jedná o metakognici. Byla to běžná věc.

2. PRACOVNÍ LIST Č. 1 – Základní etické teorie (metodika pro učitele)

Úkol 1: Uvědomění si etických principů

Přečti si následující principy a zkus je vlastními slovy přeformulovat:

a) Usilování o nejvyšší dobro pro co nejvíce lidí.

Hledání řešení, které přinese co největší prospěch pro většinu lidí.

b) Dodržování pravidel a povinností bez ohledu na následky.

Jednání v souladu s pravidly a morálními zásadami, bez ohledu na výsledek.

c) Rozvoj osobních ctností, jako je spravedlnost, odvaha a laskavost.

Neustálé zdokonalování vlastního charakteru a jednání podle ctností, jako jsou čestnost, statečnost a soucit.

Úkol 2: Aplikace etických principů na příklady

Přečti si následující příklady a zvaž, jak by na ně reagoval člověk, který zastává každý z uvedených principů. Napiš krátkou odpověď pro každou situaci.

a) Přítel ti nabídne, že ti zkopíruje odpovědi na zítřejší test. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?

Usilující o nejvyšší dobro pro většinu: Odmítne, protože to by mohlo poškodit ostatní žáky a narušit spravedlnost ve třídě.

Dodržující pravidla: Odmítne, protože to je podvádění a porušení školních pravidel.

Rozvíjející ctnosti: Odmítne, protože chce být čestný a dát si práci s učením.

b) Vidiš, že tvůj soused často nechává svého psa bez dozoru a na dlouho ho zavírá na balkón. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?

Usilující o nejvyšší dobro pro většinu: Promluví se sousedem a navrhne mu řešení, které by pomohlo psovi i zlepšilo vztahy mezi sousedy.

Dodržující pravidla: Upozorní souseda na platné zákony a pravidla týkající se péče o zvířata.

Rozvíjející ctnosti: Přistoupí na souseda s laskavostí a nabídne mu pomoc či radu, jak lépe pečovat o psa.

c) Ve škole probíhá sbírka na charitu a zvažuješ, zda přispět. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?

Usilující o nejvyšší dobro pro většinu: Přispěje, pokud věří, že jeho příspěvek pomůže co nejvíce lidem.

Dodržující pravidla: Přispěje, pokud je sbírka organizována v souladu s pravidly a regulacemi.

Rozvíjející ctnosti: Přispěje, pokud cítí, že je to spravedlivé a projevem laskavosti vůči potřebným.

Úkol 3: Reflexe

a) Který z etických principů ti přijde nejbližší tvému vlastnímu přístupu k rozhodování? Proč?

Tato část je individuální pro každého žáka, ale příklad může být:

Preferuji usilování o nejvyšší dobro pro většinu, protože se mi zdá, že je důležité hledět na to, jak mé rozhodnutí ovlivní ostatní a jak mohu přispět k celkovému prospěchu.

b) Přemýšlej o nějaké každodenní situaci, kterou jsi zažil(a) nedávno. Jak bys rozhodl(a) podle každého z etických principů? Jaké by byly důsledky tvého rozhodnutí.

Situace: Přítel mi řekl tajemství a požádal mě, abych to nikomu neříkal.

- Usilující o nejvyšší dobro pro většinu: Neřeknu to ostatním, pokud by to mohlo způsobit potíže nebo nepříjemnosti pro přítele nebo ostatní.**
- Dodržující pravidla: Neřeknu to, protože respektuji soukromí a důvěru přítele a chci dodržet svůj slib.**
- Rozvíjející ctnosti: Neřeknu to, protože chci být loajální, důvěryhodný a ohleduplný kamarád.**

Důsledky rozhodnutí:

Držet tajemství mi pomůže udržet důvěru přítele, posílit naše přátelství a zabránit konfliktům nebo nepříjemnostem ve skupině.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolio.

PRACOVNÍ LIST Č. 1 – Základní etické teorie

Úkol 1: Uvědomění si etických principů

Přečti si následující principy a zkus je vlastními slovy přeformulovat:

- a) Usilování o nejvyšší dobro pro co nejvíce lidí.
- b) Dodržování pravidel a povinností bez ohledu na následky.
- c) Rozvoj osobních ctností, jako je spravedlnost, odvaha a laskavost.

Úkol 2: Aplikace etických principů na příklady

Přečti si následující příklady a zvaž, jak by na ně reagoval člověk, který zastává každý z uvedených principů. Napiš krátkou odpověď pro každou situaci.

- a) Přítel ti nabídne, že ti zkopíruje odpovědi na zítřejší test. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?
- b) Vidiš, že tvůj soused často nechává svého psa bez dozoru a na dlouho ho zavírá na balkón. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?
- c) Ve škole probíhá sbírka na charitu a zvažuješ, zda přispět. Jak by reagoval člověk usilující o nejvyšší dobro pro většinu, člověk dodržující pravidla a člověk rozvíjející ctnosti?

Úkol 3: Reflexe

a) Který z etických principů ti přijde nejbližší tvému vlastnímu přístupu k rozhodování? Proč?

b) Přemýšlej o nějaké každodenní situaci, kterou jsi zažil(a) nedávno. Jak bys rozhodl(a) podle každého z etických principů? Jaké by byly důsledky tvého rozhodnutí.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Ve třídě, kde byly testovány, je dohromady 23 žáků, 4 mají SPU. První pracovní list vyplňovali všichni.

První úkol byl poměrně náročný, protože žáci museli pohlížet na více aspektů a rozdíly mezi jednotlivými přístupy. Řadě z nich to činilo problém. Jen 8 žáků dokázalo vytvořit smysluplné reformulace (vysvětlení). Úloha nebyla ale změněna, protože dobře ukazuje schopnosti interpretace. Ale je nutné, aby nakonec byly všechny varianty vysvětleny, protože se s nimi pracuje v dalších úlohách.

Druhá úloha byla přeformulována, respektive byly do ní vloženy praktické příklady, které původně měli žáci vymýšlet sami, což se jim ale nedařilo tak, aby to vše dávalo smysl. Proto byly vloženy příklady, na kterých mají žáci ukazovat jednotlivé možnosti.

Třetí úloha se ukázala jako vhodná pro všechny, jelikož i žáci se slabým prospěchem či SPU dokázali vznášet argumenty, pro vybraný přístup, který jim přijde nejbližší a dokázali jej nějaký způsobem aplikovat na konkrétní zážitek. Zde však zejména u preferovaného přístupu, všechny dokázala aplikovat zhruba polovina žáků. Úloha nebyla změněna, protože je řešitelná pro všechny, byť na různých úrovních.

V hodnocení padlo 5 modrých, 6 zelených, 3 fialových, 2 růžových, 4 oranžových a 3 červených smajlíků. Rozložení po celé ose ukázalo, že pro některé žáky není takovýto pracovní list vůbec příjemnou variantou práce, což se ukázalo v reflexi, kdy žáci upozorňovali na přílišnou abstrakci. Což však bylo cílem pracovního listu. V tomto ohledu je možné použít pracovní list jako reflexi aktivit konkrétních. Tj. nejprve mohou žáci řešit modelové situace abstraktních principů, tyto situace prostřednictvím scénických metod hrát, či je jakkoli rozebírat a následně přistoupit k abstraktní reflexi prostřednictvím překládaného pracovního listu jako prostředek pro zevšeobecnění znalosti.

3. PRACOVNÍ LIST Č. 2 – Morální normy a hodnoty (metodika pro učitele)

Úkol 1: Definice a příklady

a) Napiš vlastními slovy definici morálních hodnot a morálních norem.

Morální hodnoty jsou zásady nebo ideály, které lidé považují za důležité a správné. Morální normy jsou společenská pravidla či očekávání, která určují, jak by se lidé měli chovat ve specifických situacích, aby byli považováni za morálně správné.

b) Uveď dva příklady morálních hodnot a dva příklady morálních norem.

Příklady morálních hodnot:

- **Čestnost: Pravdivost a otevřenost v jednání s ostatními.**
- **Soucit: Empatie a péče o pocity a potřeby druhých.**

Příklady morálních norem:

- **Neokrádat: Respektování majetku druhých a nebrání si jej bez oprávnění.**
- **Neubližovat druhým: Zdržet se jednání, které by mohlo způsobit fyzické nebo emocionální škody ostatním.**

Úkol 2: Scénáře a analýza

Přečti si následující scénáře a zvaž, jaké morální hodnoty a normy jsou v každém příkladu zastoupeny. Napiš krátkou odpověď pro každý scénář.

a) Petr nachází peněženku na ulici a rozhodne se ji odevzdat na policii, i když by mohl peníze ponechat pro sebe.

- **Morální hodnoty: Čestnost, spravedlnost**
- **Morální normy: Neokrádat, vrátit ztracené věci majiteli**

b) Marie odmítá sdílet odpovědi na test se spolužákem, který se jí snaží nahlédnout do sešitu.

- **Morální hodnoty: Čestnost, zodpovědnost**
- **Morální normy: Nepodvádět, dodržování školních pravidel**

c) Tomáš pomáhá starší paní přenést nákup domů, i když se spěchá na trénink.

- **Morální hodnoty: Soucit, ochota pomoci**
- **Morální normy: Respektovat a pomáhat starším lidem, být nápomocný**

Úkol 3: Reflexe

a) Popiš situaci, kdy jsi čelil(a) morálnímu dilematu. Jaké morální hodnoty a normy jsi zvážil(a) při rozhodování? Jak jsi se nakonec rozhodl(a) a proč?

Situace: Můj přítel mi svěřil tajemství a požádal mě, abych to nikomu neříkal. Později se mi zdálo, že toto tajemství by mohlo ohrozit jeho zdraví.

Morální hodnoty: Loajalita, soucit, odpovědnost

Morální normy: Dodržování důvěry, ochrana blaha druhých

Rozhodnutí: Rozhodl jsem se promluvit s důvěryhodným dospělým, který by mohl mému příteli pomoci, aniž bych zradil jeho důvěru.

b) Jaké morální hodnoty a normy považuješ za nejdůležitější? Jak se tyto hodnoty a normy odrážejí ve tvém chování ve společnosti?

Nejdůležitější morální hodnoty: Čestnost, soucit, zodpovědnost

Nejdůležitější morální normy: Nepodvádět, pomáhat druhým, respektovat majetek a práva ostatních

Jak se tyto hodnoty a normy odrážejí ve tvém chování ve společnosti?

Čestnost: Snažím se být upřímný a otevřený ve svých jednáních s ostatními, i když to může být někdy obtížné.

Soucit: Projevuji empatii a starám se o pocity a potřeby druhých. Když vidím někoho, kdo potřebuje pomoc, snažím se nabídnout svou podporu.

Zodpovědnost: Beru v úvahu důsledky svých činů a rozhodnutí na ostatní a snažím se jednat tak, abych nepůsobil škodu nebo nepříjemnosti.

Dodržování těchto morálních hodnot a norem mi pomáhá vytvářet pozitivní vztahy s ostatními a být aktivním a zodpovědným členem společnosti.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

PRACOVNÍ LIST Č. 2 – Morální normy a hodnoty

Úkol 1: Definice a příklady

a) Napiš vlastními slovy definici morálních hodnot a morálních norem.

b) Uveď dva příklady morálních hodnot a dva příklady morálních norem.

Úkol 2: Scénáře a analýza

Přečti si následující scénáře a zvaž, jaké morální hodnoty a normy jsou v každém příkladě zastoupeny. Napiš krátkou odpověď pro každý scénář.

a) Petr nachází peněženku na ulici a rozhodne se ji odevzdat na policii, i když by mohl peníze ponechat pro sebe.

b) Marie odmítá sdílet odpovědi na test se spolužákem, který se jí snaží nahlédnout do sešitu.

c) Tomáš pomáhá starší paní přenést nákup domů, i když se spěchá na trénink.

Úkol 3: Reflexe

a) Popiš situaci, kdy jsi čelil(a) morálnímu dilematu. Jaké morální hodnoty a normy jsi zvážil(a) při rozhodování? Jak jsi se nakonec rozhodl(a) a proč?

b) Jaké morální hodnoty a normy považuješ za nejdůležitější? Jak se tyto hodnoty a normy odrážejí ve tvém chování ve společnosti?

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérii.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 19 žáků, z toho 3 s SPU.

Definovat morální hodnoty a normy v první úloze dokázalo 15 žáků, což byla většina třídy. Jen čtyři (výsledkově nejslabší) nedokázali tyto pojmy vymezit, ale přesto se ukázalo, že tyto pojmy chápou. Úloha byla tedy ponechána, aby žáci více pracovali s činnostmi jako je vymezení pojmu či zobecnění.

Je překvapivé, že ve druhé úloze dokázali odpovědět na scénáře i žáci, kteří první úlohu vypracovat zcela nedokázali. V diskusi dokázali žáci velmi dobře vysvětlovat motivace k jednotlivým příběhům a vysvětlovali správné postupy. Proto byla úloha ponechána.

Ve třetí úloze byla přidána druhá část, aby si žáci uvědomili, jak se jejich morální normy projevují v jejich běžném konání. První část byla totiž vypracována většinou žáků jen z poloviny, kdy jich 11 nevypracovalo část s reflexí, která je však důležitá. Proto byla přidána druhá část, aby došlo k rozšíření reflexe a nebylo vhodné se jí vyhnout.

V hodnocení padlo 6 modrých, 5 zelených, 2 fialových, 3 růžových, 2 oranžových a 1 červený smajlík. Tendence je tedy spíše stoupající směrem k pozitivnímu hodnocení. Z diskuse vyplynulo, že žáci oceňují praktické zaměření a možnost řešení příkladů, které jsou uvěřitelné.

4. PRACOVNÍ LIST Č. 3 – Sociální zodpovědnost (metodika pro učitele)

Úkol 1: Definice a příklady

a) Napiš vlastními slovy definici sociální zodpovědnosti.

Sociální zodpovědnost je povinnost jedinců a organizací přispívat k blahu společnosti a respektovat zájmy ostatních lidí a životního prostředí při svém jednání a rozhodování.

b) Uveď dva příklady občanských povinností a dva příklady občanských práv.

Příklady občanských povinností:

- **Platit daně: Financování veřejných služeb a infrastruktury.**
- **Dodržovat zákony: Udržování pořádku a bezpečnosti ve společnosti.**

Příklady občanských práv:

- **Svoboda projevu: Možnost vyjadřovat své názory a přesvědčení.**
- **Právo na vzdělání: Přístup ke kvalitnímu vzdělání pro všechny.**

c) Napiš tři společenské hodnoty, které považuješ za důležité pro fungující společnost.

- **Solidarita: Spolupráce a podpora druhým v obtížných situacích.**
- **Rovnost: Spravedlivé zacházení a rovné příležitosti pro všechny.**
- **Udržitelnost: Šetrné využívání zdrojů a ochrana životního prostředí pro budoucí generace.**

Úkol 2: Scénáře a metakognice

Přečti si následující scénáře a zvaž, jaké občanské povinnosti, práva a společenské hodnoty jsou v každém příkladu zastoupeny. Poté napiš krátkou odpověď pro každý scénář, zaměřujíc se na tvé vlastní myšlenky a uvědomění si, jak tyto pojmy ovlivňují tvé rozhodování a postoje.

a) Ve volbách se koná hlasování o zavedení nového zákona, který by měl pozitivní dopad na životní prostředí, ale může způsobit zvýšení daní. Jak se rozhodneš hlasovat a proč?

- **Občanská povinnost: Účastnit se voleb a aktivně se podílet na rozhodování ve společnosti.**
- **Společenská hodnota: Udržitelnost, spravedlnost**

- **Rozhodnutí:** Hlasoval bych pro zákon, protože věřím, že ochrana životního prostředí je důležitá pro naši budoucnost a zvýšení daní je přijatelnou cenou za dlouhodobý prospěch.

b) Tvůj soused se stěžuje na hlučné oslavy u tebe doma, které mu brání v odpočinku. Jak bys situaci řešil(a) a proč?

- **Občanské právo:** Právo na klid a soukromí
- **Společenská hodnota:** Respekt, tolerance
- **Řešení:** Omluvil bych se sousedovi a nabídl kompromis, například omezení hlasitosti hudby nebo ukončení oslavy v určitou dobu, aby byly zohledněny potřeby všech zúčastněných.

c) Ve škole zjistíš, že jeden ze spolužáků je šikanován. Jaké kroky bys podnikl(a) a proč?

- **Občanská povinnost:** Nahlásit šikanu a pomoci postiženému spolužákovi
- **Společenská hodnota:** Solidarita, empatie
- **Kroky:** Nejprve bych promluvil(a) s postiženým spolužákem, abych zjistil(a) více o situaci a nabídl(a) mu podporu. Poté bych nahlásil(a) šikanu učiteli nebo školnímu poradci, aby se situace řešila a zajistila bezpečnost a pohodu všech žáků.

Úkol 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 3 – Sociální zodpovědnost

Úkol 1: Definice a příklady

a) Napiš vlastními slovy definici sociální zodpovědnosti.

b) Uveď dva příklady občanských povinností a dva příklady občanských práv.

c) Napiš tři společenské hodnoty, které považuješ za důležité pro fungující společnost.

Úkol 2: Scénáře a metakognice

Přečti si následující scénáře a zvaž, jaké občanské povinnosti, práva a společenské hodnoty jsou v každém příkladě zastoupeny. Poté napiš krátkou odpověď pro každý scénář, zaměřujíc se na tvé vlastní myšlenky a uvědomění si, jak tyto pojmy ovlivňují tvé rozhodování a postoje.

a) Ve volbách se koná hlasování o zavedení nového zákona, který by měl pozitivní dopad na životní prostředí, ale může způsobit zvýšení daní. Jak se rozhodneš hlasovat a proč?

b) Tvůj soused se stěžuje na hlučné oslavy u tebe doma, které mu brání v odpočinku. Jak bys situaci řešil(a) a proč?

c) Ve škole zjistíš, že jeden ze spolužáků je šikanován. Jaké kroky bys podnikl(a) a proč?

Úkol 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žakovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérii.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 18 žáků, z toho 3 s SPU.

V první úloze se opět ukázalo, že někteří žáci jsou schopni konkrétně označit občanská práva a povinnosti, ale nedokážou definovat obecnější pojem jako je sociální zodpovědnost. Alespoň jeden příklad u každé varianty v druhé části vypracovalo 16 žáků, 12 zvládlo všechny požadované. Ukázalo se, že úloha je tak vhodná pro všechny žáky bez ohledu na prospěch, proto byla ponechána.

Druhá úloha měla původně jen jeden příklad, který žáci měli komentovat reflektovat včetně metakognice. Z diskuse však vyplynulo, že tento způsob práce žákům vyhovuje a pozitivně jej hodnotili. S ohledem na cíl PL to bylo pozitivně kvitováno a došlo k rozšíření na tři příklady namísto jednoho. Rozšíření úlohy proběhlo, protože žáci oceňovali metakognitivní aspekt. Navíc úlohu řešili rychleji, než bylo předpokládáno.

V hodnocení padlo 5 modrých, 5 zelených, 2 fialových, 2 růžových, 3 oranžových a 1 červený smajlík. Pracovní list byl pozitivně hodnocen zejména pro svou metakognitivní složku, která byla následně rozšířena o dvě další modelové situace, kdy jedna řeší otázku vlastního zájmu a zábavy (tedy čistě osobního prospěchu) na úkor druhých a další dodaná situace je diametrálně odlišná a jde o pomoc druhému vůči agresorovi. Tyto situace jsou zcela odlišné, co do dopadu i osobního rizika, čímž rozšiřují možnosti reflexe různých situací.

5. PRACOVNÍ LIST Č. 4 – Rodinné hodnoty, komunikace a vzájemná podpora (metodika pro učitele)

Úkol 1: Skupinová diskuse

a) Ve skupině napište tři rodinné hodnoty, které považujete za důležité pro harmonický rodinný život.

Láska

Vzájemný respekt

Spolupráce

b) Sdílejte své názory na dobré a špatné příklady komunikace mezi členy rodiny.

- **Dobrá komunikace: Otevřeně a upřímně sdílet své pocity a starosti s ostatními členy rodiny.**
- **Špatná komunikace: Ignorovat nebo nebrat vážně problémy a starosti ostatních členů rodiny.**

Úkol 2: Roleplay

Rozdělte se do menších skupin (3-4 žáci). Každá skupina dostane jeden ze tří následujících scénářů. Během roleplay si každý žák vybere roli a skupina společně zahraje situaci s ohledem na hodnoty, komunikaci a vzájemnou podporu.

Scénář 1: Tvůj mladší sourozenec má problém se šikanou ve škole, ale bojí se o tom mluvit s rodiči. Jak byste mu pomohli?

Mladší sourozenec: "Vždycky se mnou ve škole ti kluci zlobí a dělají si ze mě srandu. Bojím se o tom mluvit s rodiči."

Žák 1 (starší sourozenec): "Je mi líto, že se ti to děje. Podívej, co kdybychom se spolu pokusili najít způsob, jak situaci řešit? Mohli bychom se poradit s učitelem nebo školním psychologem."

Žák 2 (přítel staršího sourozence): "Mám nápad, co kdybychom se pokusili najít nějaké zájmové kroužky nebo aktivity, které by ti pomohly získat nové přátele a podporu od ostatních?"

Mladší sourozenec: "To zní dobře, díky za pomoc."

Scénář 2: Tvoji rodiče mají neshody ohledně výchovy dětí a každý z nich má odlišný názor. Jak byste přispěli k řešení konfliktu?

Otec: "Myslím si, že by naše děti měly mít více volnosti a zodpovědnosti za své činy."

Matka: "Ale já si myslím, že potřebují více řádu a struktury, aby mohli úspěšně dosáhnout svých cílů."

Žák 1 (dítě): "Mami, tati, rozumím, že máte každý jiný názor na to, jak bychom měli být vychováni. Co kdybychom o tom společně mluvili a hledali kompromis?"

Žák 2 (dítě): "Souhlasím. Možná bychom mohli zkusit kombinaci obou přístupů, například někdy nám dát více svobody a jindy nás více usměrňovat."

Scénář 3: Tvůj starší sourozenec je přijat na prestižní univerzitu v jiném městě a rodina se musí přizpůsobit změnám. Jak byste podpořili svého sourozence a zbytek rodiny během této doby?

Starší sourozenec: "Dostal jsem se na univerzitu v jiném městě! Mám z toho radost, ale také se bojím, jak to ovlivní naši rodinu."

Žák 1 (mladší sourozenec): "Gratuluji! Je to skvělé. Ať už budeš kdekoliv, vždycky ti budu držet palce a podporovat tě."

Matka: "Budeš nám moc chybět. Jak si poradíme bez tebe doma?"

Žák 2 (otec): "Mám nápad, co kdybychom se snažili každý týden uspořádat videohovor, abychom zůstali v kontaktu a podporovali se navzájem? To by nám mohlo pomoci přizpůsobit se změnám a udržet naše rodinné pouto silné."

Reflexe

Po dokončení roleplay se skupiny opět sejdou a diskutují o tom, co se naučily během aktivit a jak prvky dramatické výchovy pomohly pochopit a prožít situace z pohledu postav.

- Během roleplay jsem si uvědomil, jak důležité je komunikovat s ostatními členy rodiny a sdílet své pocity a starosti.
- Cítil jsem se trochu nepříjemně, když jsem hrál roli rodiče v konfliktní situaci, ale ukázalo mi, jak komplikované mohou být některé rodinné problémy.
- Uvědomil jsem si, že vzájemná podpora a spolupráce jsou zásadní pro překonání rodinných výzev a pro udržení harmonického rodinného života.
- Zapojení dramatické výchovy nám umožnilo lepší pochopení emocí a myšlenek postav v různých situacích, což nám pomohlo lépe pochopit důležitost komunikace a vzájemné podpory v rodině.

Po dokončení aktivity by žáci měli mít lepší porozumění rodinným hodnotám, důležitosti komunikace a vzájemné podpory mezi členy rodiny a jejich významu pro harmonický rodinný život. Zapojení prvků dramatické výchovy jim umožní lépe pochopit, jak tyto pojmy ovlivňují jejich myšlení a rozhodování v každodenním životě, zatímco si prakticky vyzkouší řešení různých situací.

Diskuse a reflexe na aktivity by měly pomoci žákům uvědomit si, jak důležitá je komunikace a vzájemná podpora v rodinném prostředí. Žáci by měli být schopni rozpoznat, jak hodnoty, které upřednostňují v rodině, ovlivňují jejich chování a rozhodování v různých situacích. Prvky dramatické výchovy jim poskytují možnost získat praktickou zkušenost s tím, jak se vyrovnávat se situacemi, které se týkají rodinných hodnot a etiky, a jak tyto hodnoty ovlivňují fungování rodiny jako celku.

Úloha 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 4 – Rodinné hodnoty, komunikace a vzájemná podpora

Úkol 1: Skupinová diskuse

a) Ve skupině napište tři rodinné hodnoty, které považujete za důležité pro harmonický rodinný život.

b) Sdílejte své názory na dobré a špatné příklady komunikace mezi členy rodiny.

Úkol 2: Roleplay

Rozdělte se do menších skupin (3-4 žáci). Každá skupina dostane jeden ze tří následujících scénářů. Během roleplay si každý žák vybere roli a skupina společně zahraje situaci s ohledem na hodnoty, komunikaci a vzájemnou podporu.

Scénář 1: Tvůj mladší sourozenec má problém se šikanou ve škole, ale bojí se o tom mluvit s rodiči. Jak byste mu pomohli?

Scénář 2: Tvoji rodiče mají neshody ohledně výchovy dětí a každý z nich má odlišný názor. Jak byste přispěli k řešení konfliktu?

Scénář 3: Tvůj starší sourozenec je přijat na prestižní univerzitu v jiném městě a rodina se musí přizpůsobit změnám. Jak byste podpořili svého sourozence a zbytek rodiny během této doby?

Reflexe

Po dokončení roleplay se skupiny opět sejdou a diskutují o tom, co se naučily během aktivit a jak prvky dramatické výchovy pomohly pochopit a prožít situace z pohledu postav.

Úloha 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 20 žáků, z toho 3 s SPU.

Takto aktivita v sobě kombinovala první úkol, který byl založen na skupinové diskusi a problémech v rodinné komunikaci a rodinné hodnoty. Tato část byla zařazena po diskusi záměru s kolegou, který upozornil na fakt, že takováto předfáze může mít velmi pozitivní dopad na další zamýšlený průběh aktivity. Zde se ukázalo, že je přínosné propojení žáků do skupin, protože dokázali reflektovat různé zkušenosti a přístupy ke komunikaci v rodině, čímž si mohli uvědomovat konkrétní chyby a nedostatky. Úloha proto nebyla změněna.

Druhá část byla v reflexi hodnocena velmi pozitivně, protože žáci oceňovali roleplaying a mohli uplatňovat svou kreativitu. V tomto případě byli vhodně zapojeni i žáci s SPU a finální scény dokázaly velmi dobře reagovat na předepsané situace a nacházet konstruktivní řešení.

Nakonec byla přidána část „Reflexe“, která vznikla v průběhu realizace, protože žáky aktivita bavila, což dávali jasně najevo, ale nebylo zřejmé proč. Zda to bylo z důvodu „zvednutí se z lavic“ či jiného, takže cílem bylo zjistit, v čem spatřují přínos této aktivity a co jim přinesla, čímž byla zahrnuta metakognice.

Hodnocení bylo tentokrát předkládáno za celé skupinky, takže bylo uděleno 5 modrých smajlíků. To však ukazuje spíše na zaujetí aktivitou. Nicméně žáci se zapojili všichni aktivně bez rozdílu prospěchu a dalších ukazatelů, takže aktivitu lze hodnotit velmi pozitivně, obzvláště po zařazení reflexe.

6. PRACOVNÍ LIST č. 5 – Školní etika – Vzájemný respekt, férové jednání a spolupráce mezi žáky a pedagogy (metodika pro učitele)

Úkol 1: Diskuse ve skupinách

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

Proč je důležitý vzájemný respekt mezi žáky a učiteli?

Vzájemný respekt mezi žáky a učiteli je důležitý, protože vytváří příznivé a podporující prostředí pro učení, kde se všichni cítí bezpečně a respektovaně. To zase vede ke zvýšení motivace a úspěchu ve vzdělávání.

Jaké jsou příklady férového jednání ve škole?

Příklady férového jednání ve škole mohou zahrnovat následující: nešikanování spolužáků, dodržování pravidel školy, nestěžování si na učitele za zády, dodržování termínů úkolů a odevzdání vlastní práce.

Jak může spolupráce mezi žáky a pedagogy zlepšit školní prostředí?

Spolupráce mezi žáky a pedagogy může zlepšit školní prostředí tím, že podporuje otevřenou komunikaci, sdílení názorů a nápadů, a tím, že umožňuje řešit problémy konstruktivně a efektivně.

Úkol 2: Návrh pravidel pro férové jednání a spolupráci

Nechte každou skupinu navrhnout a zapsat 3 pravidla, která by podporovala férové jednání a spolupráci mezi žáky a pedagogy. Poté každá skupina prezentuje svá pravidla a třída hlasuje o těch, která považuje za nejdůležitější.

- **Respektovat názory a pocity ostatních, i když se s nimi nesouhlasí.**
- **Vždy se snažit spolupracovat s ostatními, aniž by se očekávalo něco na oplátku.**
- **Být upřímný a otevřený ve své komunikaci s učiteli a spolužáky.**

Úkol 3: Příběh a analýza

Přečtěte si následující příběh a odpovězte otázky pod ním:

Příběh: Jana má problémy s matematikou a bojí se přijít za svým učitelem, protože se obává, že na ni bude zlý nebo ji bude shazovat před spolužáky. Když se jí zeptá kamarádka Tereza, co se děje, Jana se jí svěří. Tereza navrhone, aby spolu za učitelem šly a požádaly o pomoc.

Otázky:

- Proč měla Jana strach přijít za učitelem sama? Jakým způsobem se týká tohoto tématu školní etiky?

Jana se bála přijít za učitelem sama, protože měla obavy z negativní reakce ze strany učitele nebo že by ji učitel shodil před spolužáky. To se týká školní etiky, protože upozorňuje na důležitost respektu a podpory ze strany učitelů.

- Jak Tereza projevila vzájemný respekt a spolupráci?

Tereza projevila vzájemný respekt a spolupráci tím, že naslouchala Janiným obavám, nabídla svou pomoc a podporu, a společně se rozhodly řešit problém s učitelem.

- Co byste udělali ve stejné situaci a proč?

Možné řešení by mohlo zahrnovat: přijít za učitelem sám/sama a požádat o pomoc; požádat někoho, kdo je v matematice dobrý, aby pomohl; sdílet své obavy s rodiči nebo jiným dospělým, který by mohl pomoci. Důvodem pro zvolení konkrétního řešení by mohla být touha řešit problém sám/sama, potřeba podpory od kamaráda nebo dospělého, nebo snaha získat dodatečnou pomoc mimo školní prostředí.

Po zodpovězení otázek žáci sdílejí své odpovědi s celou třídou a diskutují o různých názorech a řešeních.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST č. 5 – Školní etika – Vzájemný respekt, férové jednání a spolupráce mezi žáky a pedagogy

Úkol 1: Diskuse ve skupinách

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

Proč je důležitý vzájemný respekt mezi žáky a učiteli?

Jaké jsou příklady férového jednání ve škole?

Jak může spolupráce mezi žáky a pedagogy zlepšit školní prostředí?

Úkol 2: Návrh pravidel pro férové jednání a spolupráci

Nechte každou skupinu navrhnout a zapsat 3 pravidla, která by podporovala férové jednání a spolupráci mezi žáky a pedagogy. Poté každá skupina prezentuje svá pravidla a třída hlasuje o těch, která považuje za nejdůležitější.

Úkol 3: Příběh a analýza

Přečtěte si následující příběh a odpovězte otázky pod ním:

Příběh: Jana má problémy s matematikou a bojí se přijít za svým učitelem, protože se obává, že na ni bude zlý nebo ji bude shazovat před spolužáky. Když se jí zeptá kamarádka Tereza, co se děje, Jana se jí svěří. Tereza navrhone, aby spolu za učitelem šly a požádaly o pomoc.

Otázky:

- Proč měla Jana strach přijít za učitelem sama? Jakým způsobem se týká tohoto tématu školní etiky?
- Jak Tereza projevila vzájemný respekt a spolupráci?
- Co byste udělali ve stejné situaci a proč?

Po zodpovězení otázek žáci sdílejí své odpovědi s celou třídou a diskutují o různých názorech a řešeních.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérii.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 18 žáků, z toho 3 s SPU.

Žáci v prvním úkolu pracovali ve skupinách, kde diskutovali problémy školní etiky. S ohledem na částečně problematické prostředí lokality, kde se nachází škola, měli žáci řadu poznatků a určitých křivd. Nicméně dokázali o problematice diskutovat a uvědomovat si možné limity a problémy, respektive prostor ke zlepšení školního klimatu. Úloha nebyla nijak změněna, protože skupinová diskuse velmi dobře fungovala za účasti všech žáků.

Druhá úloha byla přidána na základě okamžité reakce, jelikož se skupinky začaly „dohadovat mezi sebou“ o tom, kdo by školu více zlepšil a co je špatně. Proto byla improvizálně přidána tato úloha spojená s prezentací a hlasováním, které nakonec žáky velmi bavilo. Z toho důvodu se nahodilá aktivita stala součástí PL.

Třetí úloha byla nezměněna, protože měla pozitivní ohlas. Řada žáků někdy zažila problém s učivem a neměla odvahu se vydat za učitelem. Na příkladu jiného příběhu si však plně uvědomovali chybnost tohoto jednání a možné řešení, které se snad pozitivně promítne do praxe. Proto úloha byla změněna.

Následná diskuse přinesla řadu podnětů pro školní praxi, jak ze strany žáků, tak ze strany učitelů z hlediska zlepšení klimatu ve třídě.

V hodnocení padlo 6 modrých, 4 zelení, 2 fialoví, 3 růžoví, 3 oranžoví. Zcela zmizel červený smajlík, tedy pracovní listy mají vzestupnou tendenci hodnocení. Dle žáků i díky větší míře skupinové práce.

7. PRACOVNÍ LIST Č. 6 – Multikulturalismus a tolerance – Respektování rozdílů mezi kulturami, náboženstvími a tradicemi (metodika pro učitele)

Úkol 1: Diskuse ve skupinách

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Co je multikulturalismus a proč je důležitý?
- Jak můžeme projevovat respekt k různým kulturám, náboženstvím a tradicím?
- Jaké výhody přináší tolerance a respektování rozdílů ve společnosti?

Multikulturalismus je filozofie, která uznává a oceňuje různorodost kultur ve společnosti. Je důležitý, protože pomáhá vytvářet harmonii mezi různými skupinami, podporuje vzájemné pochopení a respekt, a bojuje proti diskriminaci a předsudkům. Projevovat respekt k různým kulturám, náboženstvím a tradicím můžeme tím, že se učíme o nich, nasloucháme druhým a otevřeně komunikujeme. Tolerance a respektování rozdílů ve společnosti přináší výhody, jako je snížení konfliktů, lepší spolupráce a větší sociální soudržnost.

Pozn.: V textu operuji se slovem multikulturalismus (= teorie plurality kultur a společenství; znamená žít vedle sebe), přestože správněji by mělo být slovo interkulturalismus (= teorie vzájemného dialogu a porozumění; ne jen žít vedle sebe).

Úkol 2: Případová studie

Přečtěte si následující případovou studii a nechte žáky zodpovědět otázky pod ní:

Případová studie:

Ve škole je mnoho žáků z různých kultur a náboženství. Během oslav narozenin jednoho ze spolužáků přinesla Fatima dort, který byl připraven podle receptu z její domovské země. Někteří žáci si stěžovali, že dort nechutná jako tradiční český dort a že by měla přinést „normální“ dort.

Otázky:

- Jak byste reagovali na stížnosti některých žáků ohledně dortu?
- Co byste udělali pro zlepšení situace a projevení tolerance a respektu vůči Fatimině kultuře?
- Jaké hodnoty a zásady jsou důležité pro podporu multikulturalismu a tolerance ve školním prostředí?

Na stížnosti některých žáků ohledně dortu bych reagoval tím, že bych vysvětlil, že různé kultury mají různé tradiční pokrmy a že je důležité respektovat a oceňovat tuto různorodost. Pro zlepšení situace bych navrhl třídě uspořádat kulturní den, kde by každý žák přinesl něco tradičního z vlastní kultury, což by umožnilo všem poznat a ochutnat různé speciality. Hodnoty a zásady důležité pro podporu multikulturalismu a tolerance ve školním prostředí zahrnují otevřenost, respekt, porozumění a ochotu učit se o druhých.

Úkol 3: Scénář role-play

Vytvořte scénář role-play, ve kterém žáci budou muset řešit situaci spojenou s multikulturalismem a tolerancí. Tento úkol vyžaduje od žáků, aby se vcítili do rolí různých postav a zkoumali jejich názory a pocity ohledně situace.

Scénář:

Ve třídě je skupina žáků z různých kultur a náboženských pozadí. Při přípravě na společný školní projekt narazí na několik různých názorů a tradic ohledně oslav a zdobení třídy. Někteří žáci chtějí použít tradiční české dekorace, zatímco jiní by rádi zařadili prvky z vlastní kultury.

Rozdělte třídu do skupin po 4-5 žácích. Každá skupina bude mít následující role:

- Žák navrhuující tradiční české dekorace
- Žák navrhuující dekorace z vlastní kultury
- Žák, který se snaží najít kompromis mezi různými nápady
- (Volitelně) Učitel nebo mediátor, který pomáhá skupině dosáhnout dohody

Žák navrhuující tradiční české dekorace by mohl říct: "Myslím si, že bychom měli použít tradiční české dekorace, protože reprezentují naši kulturu a jsou nám všem známé."

Žák navrhuující dekorace z vlastní kultury by mohl říct: "Rád/a bych představil/a dekorace z mé kultury, protože se domnívám, že bychom měli ukázat různorodost naší třídy a naučit se něco nového."

Žák, který se snaží najít kompromis mezi různými nápady, by mohl navrhnout: "Co kdybychom kombinovali prvky z obou návrhů a vytvořili dekorace, které odrážejí různorodost naší třídy? Mohli bychom použít některé tradiční české dekorace a také zařadit prvky z ostatních kultur, abychom ukázali, že respektujeme a oceňujeme všechny naše spolužáky."

Volitelně, učitel nebo mediátor, který pomáhá skupině dosáhnout dohody, by mohl říct: "Dobrý nápad! Navrhuji, abyste se všichni sešli a společně vytvořili plán pro dekorace, který zahrnuje prvky z různých kultur. Tímto způsobem budeme respektovat a oceňovat rozmanitost naší školní komunity."

Nechejte žáky nacvičit scénář role-play ve svých skupinách. Poté nechte každou skupinu prezentovat své řešení před celou třídou. Po prezentacích můžete vést diskusi o tom, jaké strategie byly použity pro dosažení kompromisu a jak je důležité respektovat a oceňovat různorodost v multikulturním prostředí.

Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti aktivita líbila.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 6 – Multikulturalismus a tolerance – Respektování rozdílů mezi kulturami, náboženstvími a tradicemi

Úkol 1: Diskuse ve skupinách

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Co je multikulturalismus a proč je důležitý?
- Jak můžeme projevovat respekt k různým kulturám, náboženstvím a tradicím?
- Jaké výhody přináší tolerance a respektování rozdílů ve společnosti?

Úkol 2: Případová studie

Přečtěte si následující případovou studii a nechte žáky zodpovědět otázky pod ní:

Případová studie:

Ve škole je mnoho žáků z různých kultur a náboženství. Během oslav narozenin jednoho ze spolužáků přinesla Fatima dort, který byl připraven podle receptu z její domovské země. Někteří žáci si stěžovali, že dort nechutná jako tradiční český dort a že by měla přinést „normální“ dort.

Otázky:

- Jak byste reagovali na stížnosti některých žáků ohledně dortu?
- Co byste udělali pro zlepšení situace a projevení tolerance a respektu vůči Fatimině kultuře?
- Jaké hodnoty a zásady jsou důležité pro podporu multikulturalismu a tolerance ve školním prostředí?

Úkol 3: Scénář role-play

Vytvořte scénář role-play, ve kterém žáci budou muset řešit situaci spojenou s multikulturalismem a tolerancí. Tento úkol vyžaduje od žáků, aby se vcítili do rolí různých postav a zkoumali jejich názory a pocity ohledně situace.

Scénář:

Ve třídě je skupina žáků z různých kultur a náboženských pozadí. Při přípravě na společný školní projekt narazí na několik různých názorů a tradic ohledně oslav a zdobení třídy. Někteří žáci chtějí použít tradiční české dekorace, zatímco jiní by rádi zařadili prvky z vlastní kultury.

Rozdělte třídu do skupin po 4-5 žácích. Každá skupina bude mít následující role:

- Žák navrhuující tradiční české dekorace
- Žák navrhuující dekorace z vlastní kultury
- Žák, který se snaží najít kompromis mezi různými nápady
- (Volitelně) Učitel nebo mediátor, který pomáhá skupině dosáhnout dohody

Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti aktivita líbila.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žakovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 19 žáků, z toho 3 s SPU.

První úkol průběžně velmi dobře referoval k posunu žáků, kteří se čím dál tím více zapojují do skupinových diskusí a nebojí se hájit svůj názor. Minimálně více než na počátku testování portfolia. V tomto případě se ukázalo, že díky sociální skladbě školy je zde daleko větší míra tolerance a pochopení pro odlišnosti, také tato úloha jen evokuje něco, co je pro žáky de facto přirozené. Z toho důvodu byla ponechána.

Druhá úloha ukázala limity v představivosti žáků. Zde skutečně jen ti s lepším prospěchem dokázali adekvátně reagovat na zadání a řešit hypotetickou situaci. Řešení dokázali nalézt až po pomoci od dalších žáků. Nicméně úloha se ukázala jako diferencující, tudíž byla ponechána. Jen je zde nutné doporučení, aby učitel zvážil například výběr jména žáka a kultury s ohledem na skladbu školy, aby nebylo možné spojovat situaci s nikým konkrétním.

Roleplay byla část, která žáky bavila, což bylo zjevné z jejich projevů. Nicméně bylo nutné žáky usměrnit, jelikož si nedokázali vhodně zvolit role pro aktivitu. Proto bylo nutné zasáhnout a určit jasně zúčastněné postavy, které mají být zastoupeny. Po tomto kroku aktivita plynule běžela, takže byla tato změna ponechána.

V hodnocení padlo 6 modrých, 5 zelených, 2 fialových, 3 růžových, 3 oranžových. Zcela zmizel červený smajlík, tedy pracovní listy mají vzestupnou tendenci hodnocení. Dle žáků i díky větší míře skupinové práce.

8. PRACOVNÍ LIST Č. 7 – Etika životního prostředí (metodika pro učitele)

Úkol 1: Přemýšlej a uč se

Na začátku této aktivity vyzvěte žáky, aby sami nebo ve dvojicích zvážili následující otázky:

- Co si myslíte, že znamená "udržitelný rozvoj"?
- Jaké jsou některé způsoby, jak můžeme chránit životní prostředí a přírodu?
- Jaká je role jednotlivce při ochraně životního prostředí?
 - **Udržitelný rozvoj může znamenat rozvoj, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby.**
 - **Způsoby ochrany životního prostředí a přírody mohou zahrnovat recyklaci, šetření energií, snižování produkce odpadů nebo podporu ekologických zemědělských a průmyslových postupů.**
 - **Role jednotlivce při ochraně životního prostředí zahrnuje informovaná rozhodnutí o výběru a spotřebě výrobků, účast na ekologických iniciativách a hlasování pro politiky a zákony podporující ochranu životního prostředí**

Poté nechte žáky podělit se o své myšlenky se spolužáky a diskutovat o svých nápadech.

Metakognice: Po skončení diskuse, nechte žáky zamýšlet se nad tím, jaké strategie nebo zdroje použili při hledání odpovědí na otázky. Co jim pomohlo při formulování svých názorů a argumentů?

Žáci mohou uvést, že použili své předchozí znalosti z hodin zeměpisu, přírodopisu nebo z novinových článků, které četli.

Mohou také uvést, že se zaměřili na argumenty, které se týkaly dopadů na životní prostředí, lidské zdraví nebo ekonomických důsledků.

Úkol 2: Zkoumání ekologických etických dilemat

Rozdělte třídu do skupin po 3-4 žácích. Každá skupina dostane jeden z následujících ekologických etických dilemat k diskusi:

Dilema 1: Stavba nové silnice

V místní komunitě se diskutuje o stavbě nové silnice, která by zkrátila dobu jízdy mezi městem a přilehlými vesnicemi. Tato silnice by však měla vést přes zalesněný úsek, což by mělo negativní dopad na životní prostředí. Jaké jsou argumenty pro a proti stavbě této silnice?

- **Pro: Snížení doby jízdy, podpora hospodářského rozvoje, zlepšení dopravní infrastruktury.**
- **Proti: Ztráta přírodního prostoru, negativní dopad na životní prostředí, možný dopad na místní ekosystémy.**

- **Kompromis:** Navrhnout alternativní trasu nebo zlepšit stávající infrastrukturu, použít ekologicky šetrné materiály a postupy při stavbě silnice, zasadit stromy a provést kompenzační opatření.

Dilema 2: Používání plastových lahví

V obchodech jsou k dispozici levné plastové lahve na jedno použití, ale jejich výroba a likvidace mají škodlivý dopad na životní prostředí. Jaký je váš názor na používání plastových lahví? Měli bychom se snažit omezit jejich používání nebo hledat alternativní řešení?

- **Pro:** Plastové lahve jsou levné, snadno dostupné a pohodlné.
- **Proti:** Plastové lahve znečišťují životní prostředí, zvyšují produkci odpadu a mohou mít negativní dopad na zdraví.
- **Řešení:** Omezit používání plastových lahví, podporovat používání opakovaně použitelných lahví, zlepšit systém sběru a recyklace plastových lahví, hledat alternativní materiály pro výrobu lahví, zálohování plastových lahví.

Nechte žáky diskutovat dilemata ve svých skupinách a přemýšlet o tom, jak by mohli najít řešení nebo kompromis, který by zohledňoval jak ekologickou etiku, tak praktické potřeby a zájmy.

Metakognice: Po diskusi a prezentaci závěrů, nechte žáky zamýšlet se nad tím, jak se jejich myšlení a argumenty vyvíjely během diskuse o dilematech. Nechte je zamyslet se nad těmito otázkami:

- Jaké zdroje či znalosti jste použili při diskusi o dilematech?
- Jak jste se rozhodli, které argumenty jsou nejsilnější nebo nejdůležitější?
- Jak jste se pokoušeli pochopit a respektovat názory ostatních členů skupiny?
- Jaké dovednosti jste použili při hledání kompromisu nebo řešení problému?
- Jak můžete uplatnit zkušenosti z této aktivity při řešení budoucích ekologických etických dilemat ve svém každodenním životě?
- Při diskusi o dilematech použili své předchozí znalosti z hodin zeměpisu, přírodopisu nebo z novinových článků, které četli.
- Mohli také čerpat z osobních zkušeností nebo zkušeností svých blízkých, které se týkaly konkrétního dilematu.
- Při rozhodování o tom, které argumenty jsou nejsilnější nebo nejdůležitější, se zaměřili na dopady na životní prostředí, lidské zdraví, ekonomické důsledky a potřeby komunity.
- Během diskuse se snažili naslouchat názorům ostatních členů skupiny a respektovat jejich argumenty, i když se s nimi nesouhlasili.
- Při hledání kompromisu nebo řešení problému použili dovednosti jako aktivní naslouchání, brainstorming, analýza a vyhodnocování argumentů a spolupráce s ostatními členy skupiny.
- Tato aktivita jim může pomoci uplatnit zkušenosti při řešení budoucích ekologických etických dilemat ve svém každodenním životě, například při rozhodování o nákupech, výběru dopravy nebo účasti na komunitních projektech.

Úkol 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 7 – Etika životního prostředí

Úkol 1: Přemýšlej a uč se

Na začátku této aktivity vyzvěte žáky, aby sami nebo ve dvojicích zvážili následující otázky:

- Co si myslíte, že znamená "udržitelný rozvoj"?
- Jaké jsou některé způsoby, jak můžeme chránit životní prostředí a přírodu?
- Jaká je role jednotlivce při ochraně životního prostředí?

Poté nechte žáky podělit se o své myšlenky se spolužáky a diskutovat o svých nápadech.

Úkol 2: Zkoumání ekologických etických dilemat

Rozdělte třídu do skupin po 3-4 žácích. Každá skupina dostane jeden z následujících ekologických etických dilemat k diskusi:

Dilema 1: Stavba nové silnice

V místní komunitě se diskutuje o stavbě nové silnice, která by zkrátila dobu jízdy mezi městem a přilehlými vesnicemi. Tato silnice by však měla vést přes zalesněný úsek, což by mělo negativní dopad na životní prostředí. Jaké jsou argumenty pro a proti stavbě této silnice?

Dilema 2: Používání plastových lahví

V obchodech jsou k dispozici levné plastové lahve na jedno použití, ale jejich výroba a likvidace mají škodlivý dopad na životní prostředí. Jaký je váš názor na používání plastových lahví? Měli bychom se snažit omezit jejich používání nebo hledat alternativní řešení?

Nechte žáky diskutovat dilemata ve svých skupinách a přemýšlet o tom, jak by mohli najít řešení nebo kompromis, který by zohledňoval jak ekologickou etiku, tak praktické potřeby a zájmy.

Úkol 3: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 20 žáků, z toho 3 s SPU.

První úkol byl značně problematický. Ani ne znalostně, ale spíše hodnotově, jelikož si řada žáků neuvědomuje problémy ekologické udržitelnosti, takže z 20 žáků podalo smysluplně odpovědi 12, zbytek otázku nějakým způsobem vyplnil, ale jednalo se vesměs o odpovědi, které byly spíše naučené a bez vlastní invence nebo nedávaly valného smyslu. Z tohoto důvodu byla úloha rozšířena o diskusní část, která má pomoci třídit myšlenky k tématu. Ideální je v tomto případě i větší intervence učitele, který může poukázat na skutečné případy, kdy ochrana životního prostředí byla nutná.

Ve druhé úloze se ukázalo, že používání plastových lahví část žáků nevnímá jako faktický problém, ale zcela běžnou věc bez vážnějšího dopadu. Zatímco paradoxně stavbu silnice ano. Ukázalo se, že ve skupinách s tématem PET lahví dochází k větším názorovým střetům, respektive vášnivějším debatám. Proto zde byl větší prostor pro diskusi než u poměrně nekonfliktní silnice. Téma nebylo nijak změněno, ale je vhodné, aby v případě kontroverzí navázal učitel výkladem o ekologických dopadech plastů, případně požádal o pomoc učitele přírodopisu či zeměpisu v rámci mezipředmětových vztahů.

V hodnocení padlo 6 modrých, 5 zelených, 5 fialových, 3 růžových, 1 oranžový. Aktivita ukázala, že žáci se zlepšují ve schopnosti kritické diskuse i argumentace a tento způsob práce je baví. V hodnocení zůstal jediný oranžový smajlík, a to od žáka s SPU a slabým prospěchem, což poukazuje na širokou využitelnost aktivit bez ohledu na další limity žáků.

9. PRACOVNÍ LIST Č. 8 – Etika v médiích (metodika pro učitele)

Úkol 1: Diskuse o etice v médiích

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Co je mediální etika a proč je důležitá?
- Jaké zkušenosti máte s konzumací mediálního obsahu? Jaké zdroje vám připadají spolehlivé a které ne?
 - Mediální etika se týká správného a nesprávného chování ve vztahu k vytváření, distribuci a konzumaci mediálního obsahu. Je důležitá, protože může ovlivnit veřejné mínění, rozhodování a vnímání skutečnosti.
 - Při konzumaci mediálního obsahu mohou žáci uvést různé zdroje, například tradiční noviny, televizní zprávy, sociální média nebo webové stránky. Spolehlivé zdroje mohou zahrnovat renomované zpravodajské organizace, zatímco nespolehlivé zdroje mohou zahrnovat dezinformační weby nebo neověřené sociální mediální účty.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací používají a proč. Co je přiměřeno věřit nebo nedůvěřovat konkrétním zdrojům?

Žáci se mohou zamyslet nad tím, že důvěřují zdrojům, které mají dobré renomé, poskytují přesné a nezaujaté informace, nebo jsou doporučeny důvěryhodnými osobami. Nedůvěřují zdrojům, které šíří senzace, nemají ověřitelné informace nebo manipulují fakty.

Úkol 2: Rozpoznávání zkreslení a manipulace

Představte žákům několik běžných technik zkreslování a manipulace v médiích, jako je například senzace, výběrové zpravodajství nebo falešné zprávy. Poté nechte žáky procházet články nebo mediální obsah a identifikovat příklady těchto technik. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve dvojicích.

- Žáci mohou identifikovat příklady senzace ve zprávách, které používají nadnesené titulky nebo zveličují události.
- Výběrové zpravodajství může být identifikováno v případech, kdy jsou uváděny pouze informace podporující jednu stranu argumentu nebo názoru.
- Falešné zprávy mohou být identifikovány jako zprávy, které šíří nepravdivé nebo zavádějící informace za účelem manipulace veřejného mínění.

Metakognice: Po dokončení úkolu nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké strategie nebo zdroje použili při identifikaci zkreslení a manipulace. Jaké konkrétní znaky nebo informace jim pomohly rozpoznat tyto techniky?

Žáci mohou uvést, že se zaměřili na důkazy zkreslení nebo manipulace, jako jsou nepravdivé nebo zavádějící informace, emocionální jazyk nebo jednostrannost. Mohou také uvést, že použili své předchozí zkušenosti s konzumací mediálního obsahu nebo dovednosti získané během výuky mediální gramotnosti.

Úkol 3: Vytvoření kritérií pro hodnocení médií

Nechte žáky vytvořit seznam kritérií, která by mohla být použita k hodnocení pravdivosti, důvěryhodnosti a etiky mediálního obsahu. Žáci mohou pracovat ve skupinách nebo individuálně.

Příklady kritérií mohou zahrnovat: důvěryhodnost zdroje, přesnost a ověřitelnost informací, nezájatost a objektivita zpravodajství, transparentnost a odpovědnost, kvalita a hloubka analýzy, a odhalování potenciálních konfliktů zájmů.

Metakognice: Po sestavení seznamu kritérií nechte žáky zamyslet se nad tím, jak přišli na jednotlivá kritéria. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při sestavování tohoto seznamu? Jak by mohli tato kritéria použít v budoucnosti při hodnocení médií a informací?

Žáci se mohou zamyslet nad tím, jak se při vytváření kritérií spoléhali na své zkušenosti s konzumací mediálního obsahu, znalosti získané v rámci výuky mediální gramotnosti, nebo na diskuse s vrstevníky a učiteli.

Mohou také zvážit, jak by mohli tato kritéria použít v budoucnosti při hodnocení médií a informací. Například by mohli být opatrnější při sdílení zpráv na sociálních sítích, důkladněji ověřovat informace nebo se učit rozpoznávat a analyzovat různé formy mediální manipulace.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 8 – Etika v médiích

Úkol 1: Diskuse o etice v médiích

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Co je mediální etika a proč je důležitá?
- Jaké zkušenosti máte s konzumací mediálního obsahu? Jaké zdroje vám připadají spolehlivé a které ne?

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací používají a proč. Co je přimělo věřit nebo nedůvěřovat konkrétním zdrojům?

Úkol 2: Rozpoznávání zkreslení a manipulace

Představte žákům několik běžných technik zkreslování a manipulace v médiích, jako je například senzace, výběrové zpravodajství nebo falešné zprávy. Poté nechte žáky procházet články nebo mediální obsah a identifikovat příklady těchto technik. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve dvojicích.

Metakognice: Po dokončení úkolu nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké strategie nebo zdroje použili při identifikaci zkreslení a manipulace. Jaké konkrétní znaky nebo informace jim pomohly rozpoznat tyto techniky?

Úkol 3: Vytvoření kritérií pro hodnocení médií

Nechte žáky vytvořit seznam kritérií, která by mohla být použita k hodnocení pravdivosti, důvěryhodnosti a etiky mediálního obsahu. Žáci mohou pracovat ve skupinách nebo individuálně.

Metakognice: Po sestavení seznamu kritérií nechte žáky zamyslet se nad tím, jak přišli na jednotlivá kritéria. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při sestavování tohoto seznamu? Jak by mohli tato kritéria použít v budoucnosti při hodnocení médií a informací?

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 18 žáků, z toho 2 s SPU.

První úkol se ukázal jak náročný, tak i podnětný. Žáci opakovaně argumentovali tím, že „v televizi lžou“, ale zároveň nedokázali sdělit, proč tento názor mají. Šlo o reprodukci názorů jiných osob, pravděpodobně rodičů. Nicméně na základě tohoto postoje dokázali formulovat přesvědčení, že média by měla sdělovat pravdu a informovat o tom, co se skutečně stalo. Z hlediska zdrojů však větší část nekriticky přijímá informace ze sociálních sítí, případně od „Youtuberů“ apod., ale důvod těchto preferencí nebyli schopni vysvětlit. Úloha proto byla ponechána, ale je důležité na ni navázat učitelem a vysvětlit problémy jednotlivých zdrojů.

Druhý úkol žáky bavil, zejména v rovině komparace rozdílů mezi jednotlivými zdroji, které ukazovaly protichůdné informace. Na tomto úkolu pracovala většina žáků se zájmem a ve dvojicích dokázali poměrně věcně řešit dané problémy. Na základě ohlasu nebyla úloha nijak měněna, ale doporučuji nalézt si předem zdroje, aby téma bylo aktuální, ale zároveň žáci nepracovali s velmi problematickými servery z hlediska obsahu.

Kritéria hodnocení článků a zdrojů navazovala na diskusi v úkolu 1. Žáci pracovali povětšinou ve dvojicích a ukázalo se, že sami podvědomě pracují s tzv. triangulací. V případě dvou protichůdných zdrojů se podívají do třetího a ověří informaci tam. Dále kladli důraz na přesnost informací a jejich podrobnost. Další kritéria byla spíše individuální. Pro zvýšení efektivity byla přidána do úlohy metakognitivní část, která měla vést ke konkrétnímu užití metod v praxi a posílení přesvědčení žáků o vhodnosti jejich volby.

V hodnocení padlo 6 modrých, 4 zelení, 5 fialových a 3 růžoví. Nepadl ani jeden čistě negativní smajlík, což můžeme chápat jako velký posun z hlediska žáků, kteří zejména v diskusi pozitivně hodnotili, že s nimi v rámci výuky někdo řeší jejich postoje a názory, což vnímají kladně. Z hodnocení pedagoga je pak na místě zmínit znatelný posun ve schopnosti diskuse.

10. PRACOVNÍ LIST Č. 9 – Etika a technologie (metodika pro učitele)

Úkol 1: Diskuse o etice a technologii

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Jaké jsou některé etické otázky spojené s technologiemi, jako je umělá inteligence nebo genetické inženýrství?
- Proč je důležité zohledňovat etiku při vývoji a používání nových technologií?
 - Etické otázky spojené s technologiemi, jako je umělá inteligence, mohou zahrnovat ztrátu soukromí, zkrácení informací nebo ztrátu pracovních příležitostí.
 - Etika při vývoji a používání nových technologií je důležitá, protože může mít vliv na společnost, životní prostředí a lidská práva.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušenosti použili při formulování svých názorů a argumentů. Jakým způsobem se učí o etických otázkách spojených s technologiemi?

Žáci mohou uvést, že se učí o etických otázkách spojených s technologiemi prostřednictvím zpráv, vědeckých článků nebo diskusí se svými vrstevníky.

Úkol 2: Analýza případových studií

Představte žákům několik případových studií, které zahrnují etické otázky spojené s technologiemi (např. zneužívání osobních údajů, škodlivé dopady umělé inteligence na pracovní trh, nebo kontroverzní experimenty s genetickým inženýrstvím). Nechte žáky pracovat ve dvojicích nebo malých skupinách a analyzovat etické otázky a dilemata v těchto případových studiích.

Příklad případové studie: Zneužívání osobních údajů prostřednictvím sociálních médií. Etické otázky zahrnují ochranu soukromí a zodpovědnost společností za ochranu osobních údajů.

Případová studie 1: Zneužívání osobních údajů

Příběh:

Jan, vášnivý běžec, začal používat populární fitness aplikaci, která sleduje jeho tréninkové aktivity, vzdálenost, rychlost a srdeční tep. Jan si uvědomil, že aplikace shromažďuje mnoho osobních údajů, včetně jeho polohy, a dělí je s třetími stranami. Poté, co aplikace prodala data o uživatelích pojišťovně, Jan začal dostávat nabídky na životní pojištění založené na jeho aktivitách a zdravotním stavu.

Případová studie 2: Škodlivé dopady umělé inteligence na pracovní trh

Příběh:

Automobilová továrna začala implementovat roboty a umělou inteligenci (AI) do svých výrobních linek. Díky těmto inovacím se výroba zrychlila a stala se efektivnější. Avšak zaměstnanci továrny

začali ztrácet své pracovní pozice, protože jejich dovednosti nebyly již potřeba. Místní komunita byla zasažena zvýšenou nezaměstnaností a někteří bývalí zaměstnanci čelili finančním potížím.

Případová studie 3: Kontroverzní experimenty s genetickým inženýrstvím

Příběh:

Vědecký tým oznámil úspěšné klonování kočky. Tým zdůraznil, že tato technologie má potenciál zachraňovat ohrožené druhy a přinést zdravější a odolnější zvířata. Veřejnost byla rozdělena ohledně etických aspektů klonování. Někteří lidé argumentovali, že klonování zasahuje do přirozeného řádu a zvířata mohou trpět v důsledku genetických abnormalit. Jiní tvrdili, že věda by měla pokračovat ve výzkumu klonování, pokud přináší pozitivní výsledky pro zvířata a ekosystém.

Příklad strategie při analýze etických otázek: Žáci mohou použít metodu zvažování pro a proti, když se snaží rozhodnout, zda je použití technologie etické.

Metakognice: Po analýze případových studií nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k analýze etických otázek. Jaké strategie nebo zdroje použili při hledání odpovědí na otázky? Jak mohou tyto strategie použít v budoucnosti při hodnocení etických otázek v technologii?

Žáci mohou uvést, že použili své znalosti o technologii, diskutovali se svými vrstevníky nebo se obrátili na důvěryhodné zdroje informací při analýze etických otázek.

Úkol 3: Online soukromí a digitální etika

Nechte žáky diskutovat ve skupinách o soukromí na internetu a digitální etice:

- Jaké zkušenosti máte s ochranou svého soukromí na internetu?
- Jaké jsou některé způsoby, jak můžeme chránit naše soukromí online?
- Proč je důležité respektovat soukromí ostatních uživatelů na internetu?
 - **Zkušenosti se soukromím na internetu:** Žáci mohou uvést, že se obávají o ochranu svých osobních údajů nebo že používají různé nástroje a nastavení pro ochranu svého soukromí.
 - **Způsoby, jak chránit soukromí online:** Používání silných hesel, nastavení soukromí na sociálních médiích nebo používání VPN.
 - **Důležitost respektování soukromí ostatních:** Respektování soukromí ostatních je důležité, protože pomáhá vytvářet bezpečné a důvěryhodné prostředí pro všechny uživatele na internetu.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušenosti použili při formulování svých názorů a argumentů o online soukromí a digitální etice. Jak se učí o tom, jak chránit své soukromí online a respektovat soukromí ostatních?

Žáci mohou uvést, že se učí o soukromí na internetu a digitální etice prostřednictvím školních kurzů, rozhovorů s rodiči nebo výzkumu na internetu.

Úkol 4: Vypracování etických zásad pro používání technologií

Nechte žáky pracovat ve skupinách a vytvořit seznam etických zásad, které by měly být zohledněny při používání a vývoji nových technologií. Tyto zásady mohou zahrnovat otázky související s ochranou soukromí, respektováním lidských práv, udržitelností nebo zodpovědností za škodlivé dopady technologií na společnost a životní prostředí.

Příklad seznamu etických zásad pro používání technologií:

- **Ochrana soukromí:** Technologie by měly respektovat soukromí uživatelů a chránit jejich osobní údaje.
- **Lidská práva:** Technologie by měly respektovat lidská práva a nepodporovat diskriminaci nebo zneužívání.
- **Udržitelnost:** Technologie by měly být navrženy tak, aby minimalizovaly negativní dopady na životní prostředí a podporovaly udržitelný rozvoj.
- **Zodpovědnost:** Vývojáři technologií by měli nést zodpovědnost za potenciální škodlivé dopady jejich produktů na společnost a životní prostředí.

Součástí aktivity může být ohodnocení etických zásad – subjektivní ohodnocení míry významnosti zásady na stupnici 1 = nejméně důležitá až po 10 = nejvíce důležitá zásada.

Metakognice: Po sestavení seznamu etických zásad nechte žáky zamyslet se nad tím, jak přišli na jednotlivé zásady. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při sestavování tohoto seznamu? Jak mohou tyto zásady použít v budoucnosti při hodnocení etických otázek spojených s technologiemi ve svém osobním životě nebo ve společnosti?

Žáci mohou uvést, že při sestavování seznamu etických zásad se opírali o své zkušenosti, znalosti získané ve škole nebo diskuse se svými vrstevníky. Tyto zásady mohou použít v budoucnosti při hodnocení etických otázek spojených s technologiemi ve svém osobním životě nebo ve společnosti, například při výběru technologických produktů nebo služeb nebo při diskusích o technologických politikách.

Úkol 5: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolia.

PRACOVNÍ LIST Č. 9 – Etika a technologie

Úkol 1: Diskuse o etice a technologii

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- **Jaké jsou některé etické otázky spojené s technologiemi, jako je umělá inteligence nebo genetické inženýrství?**
- **Proč je důležité zohledňovat etiku při vývoji a používání nových technologií?**

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušeností použili při formulování svých názorů a argumentů. Jakým způsobem se učí o etických otázkách spojených s technologiemi?

Úkol 2: Analýza případových studií

Představte žákům několik případových studií, které zahrnují etické otázky spojené s technologiemi (např. zneužívání osobních údajů, škodlivé dopady umělé inteligence na pracovní trh, nebo kontroverzní experimenty s genetickým inženýrstvím). Nechte žáky pracovat ve dvojicích nebo malých skupinách a analyzovat etické otázky a dilemata v těchto případových studiích.

Metakognice: Po analýze případových studií nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k analýze etických otázek. Jaké strategie nebo zdroje použili při hledání odpovědí na otázky? Jak mohou tyto strategie použít v budoucnosti při hodnocení etických otázek v technologii?

Úkol 3: Online soukromí a digitální etika

Nechte žáky diskutovat ve skupinách o soukromí na internetu a digitální etice:

- **Jaké zkušenosti máte s ochranou svého soukromí na internetu?**
- **Jaké jsou některé způsoby, jak můžeme chránit naše soukromí online?**
- **Proč je důležité respektovat soukromí ostatních uživatelů na internetu?**

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušenosti použili při formulování svých názorů a argumentů o online soukromí a digitální etice. Jak se učí o tom, jak chránit své soukromí online a respektovat soukromí ostatních?

Úkol 4: Vypracování etických zásad pro používání technologií

Nechte žáky pracovat ve skupinách a vytvořit seznam etických zásad, které by měly být zohledněny při používání a vývoji nových technologií. Tyto zásady mohou zahrnovat otázky související s

ochranou soukromí, respektováním lidských práv, udržitelností nebo zodpovědností za škodlivé dopady technologií na společnost a životní prostředí.

Metakognice: Po sestavení seznamu etických zásad nechte žáky zamyslet se nad tím, jak přišli na jednotlivé zásady. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při sestavování tohoto seznamu? Jak mohou tyto zásady použít v budoucnosti při hodnocení etických otázek spojených s technologiemi ve svém osobním životě nebo ve společnosti?

Úkol 5: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žákovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérií.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 20 žáků, z toho 3 s SPU.

V prvním úkolu se ukázalo, že je vhodný pro žáky s vyšším zájmem o informační technologie, kteří dokázali identifikovat rizika a seznámit s nimi ostatní ve skupině. Řada žáků měla o umělé inteligenci značně zkreslené představy a zařazovali sem věci jako je robotický vysavač. Úloha byla spíše náročná, ale nebyla změněna, jelikož nabízí vhodný prostor pro vrstevnické vyučování, které se ukázalo jako účinné. Dále je vhodné zapojit témata z výuky IT a upozornit na rizika.

Druhý úkol je závislý na zvolených případech. Žáci si vůbec neuvědomovali, že například lednice s připojením k internetu může skýtat rizika. Neuvědomovali si z velké části ani obecná rizika nahrazování člověka umělou inteligencí. Dle jejich slov to považují za běžnou věc. Proto bylo vhodné navázat opět širší diskusí o tématu a reflektovat řadu možných rizik. Úloha byla následně změněna rozšířením o metakognitivní část, která by měla rozšířit reflexi a zároveň posílit přesvědčení žáků.

Třetí úloha ukázala na nízkou míru uvědomění žáků s ohledem na online bezpečnost. Jen 6 žáků vnímalo rizika online prostředí, zbytek považuje internet za zcela bezpečný, nebo více situaci neřeší. Na to je nutné navázat v součinnosti s metodikem prevence a upozorňovat na to, že online prostředí rizika nabízí. S ohledem na nevnímání rizik nebyla vypracována ani metakognitivní část, kterou bylo nutné doplnit v diskusi. Stejně jako možné odpovědi na celou otázku.

Čtvrtá úloha byla přidána ex post po konzultaci s dalšími kolegy, kteří upozorňovali na skutečnost, že žáci si rizika současných digitálních technologií neuvědomují a využívají technologie nezodpovědně. Její znění bylo konzultováno a formulováno ve spolupráci s učitelem IT, který obdobné věci řeší v rámci svého předmětu.

V hodnocení padlo 7 modrých, 5 zelených, 5 fialových a 3 růžoví. Tento pracovní list i přes pozitivní hodnocení ukázal řadu limitů a prostorů ke zlepšení, které je třeba iniciovat ve spolupráci s metodiky prevence, učiteli IT a dalšími osobami, které pomohou k uvědomění si rizik, která se nabízí pro žáky.

11. PRACOVNÍ LIST Č. 10 – Řešení etických dilemat (metodika pro učitele)

Úkol 1: Diskuse o etických dilematech

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- Co je etické dilema? Můžete uvést příklad etického dilematu, kterému jste čelili nebo o kterém jste slyšeli?
- Jakým způsobem se snažíte řešit etická dilemata nebo konflikty hodnot ve svém životě?

Etické dilema je situace, kdy je nutné vybrat mezi dvěma nebo více možnostmi, které mají protichůdné etické hodnoty nebo principy. Příkladem etického dilematu může být rozhodování mezi povinnostmi zachovat tajemství a povinností varovat ostatní před potenciálním nebezpečím.

Žáci sdílejí své zkušenosti s etickými dilematy, např. když se rozhodovali, zda mají prozradit pravdu, i když by to mohlo někoho zranit.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušenosti použili při formulování svých názorů a argumentů o etických dilematech. Jak je tyto znalosti nebo zkušenosti ovlivnily? Jakým způsobem se učí o etice a morálním rozhodování?

- **Žáci mohou uvést zkušenosti z rodiny, školy nebo médií, které ovlivnily jejich názory na etická dilemata.**

- Mohou také uvést, že se učí o etice prostřednictvím diskusí, četby knih nebo sledování filmů či dokumentů.

Úkol 2: Přístupy k řešení etických dilemat

Představte žákům několik základních přístupů k řešení etických dilemat, jako je:

- a) Na cíl orientovaná etika (utilitarismus) - hodnocení jednání podle jeho důsledků nebo přínosu pro největší počet lidí.
- b) Pravidlová etika (deontologie) - hodnocení jednání podle pevně stanovených pravidel nebo principů, bez ohledu na důsledky.
- c) Ctnostná etika – hodnocení jednání podle toho, zda projevuje ctnosti, jako jsou odvaha, spravedlnost, moudrost a umírněnost.

Nechte žáky rozmyslet a diskutovat ve skupinách o tom, který z těchto přístupů se jim zdá nejvhodnější pro řešení etických dilemat. Nechte je uvést důvody pro svou volbu a příklady, jak by tento přístup použili v konkrétních situacích.

- Skupina A si myslí, že utilitarismus je nejlepší přístup, protože se zaměřuje na dosažení největšího dobra pro největší počet lidí. Argumentují, že tento přístup by byl vhodný při rozhodování o rozdělování omezených zdrojů.
- Skupina B preferuje deontologii, protože se zaměřuje na dodržování pravidel a principů, což považují za důležité pro zachování spravedlnosti a rovnosti.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k výběru přístupu k řešení etických dilemat. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při volbě tohoto přístupu? Jak by mohli tento přístup použít v budoucnosti při řešení etických dilemat nebo konfliktů hodnot?

- Žáci mohou uvést, že jejich volba přístupu byla ovlivněna jejich hodnotami, zkušenostmi nebo výchovou.
- Mohou také uvést, že si uvědomují, že přístup, který zvolili, nemusí být vždy nejlepší volbou pro všechny situace a že je důležité být otevření alternativním přístupům.

Úkol 3: Řešení etického dilematu

Představte žákům fiktivní etické dilema, například:

"Soused zjistil, že sousedovo dítě často krade ovoce ze zahrady jiného souseda. Dítě je chudé a rodina nemá dostatek jídla. Jak byste se zachovali? Byli byste ochotni udělat kompromis mezi respektováním soukromí a majetku druhého souseda a pomoci hladovému dítěti?"

Nechte žáky pracovat ve skupinách a diskutovat, jak by řešili toto dilema, použijte jeden nebo více přístupů k řešení etických dilemat, které jste představili v úkolu 2. Poté nechte skupiny sdílet svá řešení a argumenty s celou třídou.

- Skupina A použije utilitaristický přístup a navrhne, že soused by měl pomoci rodině s hladovým dítětem tím, že jim nabídne nějaké ovoce nebo jinou potravu, protože tím pomůže co nejvíce lidem.
- Skupina B použije deontologický přístup a navrhne, že soused by měl respektovat majetková práva druhého souseda, ale zároveň by měl hledat jiné způsoby, jak pomoci rodině s hladovým dítětem, například tím, že jim poskytne potraviny nebo je informuje o dostupných sociálních službách.
- Skupina C upřednostní ctnostnou etiku a navrhne, že soused by měl postupovat tak, aby projevil ctnosti jako spravedlnost a soucit. To by mohlo zahrnovat komunikaci s oběma stranami a hledání řešení, které bude pro všechny spravedlivé a respektuje jejich potřeby a zájmy.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k řešení tohoto etického dilematu. Jaké strategie nebo zdroje použili při hledání odpovědí na otázky? Jaké konkrétní znaky nebo informace jim pomohly rozpoznat tyto techniky? Jak mohou tyto strategie použít v budoucnosti při řešení etických dilemat nebo konfliktů hodnot?

- Žáci mohou uvést, že při řešení etického dilematu se zaměřili na různé aspekty situace, jako jsou důsledky jednání, dodržování pravidel nebo projevování ctností.
- Mohou také uvést, že se snažili porozumět různým úhlům pohledu a zvážit možné důsledky svých rozhodnutí.
- Žáci mohou zdůraznit, že strategie, které použili při řešení etického dilematu, jim mohou pomoci v budoucnosti při řešení dalších etických dilemat nebo konfliktů hodnot. Například mohou použít své zkušenosti z této aktivity k lepšímu porozumění různým přístupům k řešení etických dilemat a k rozvoji svého morálního úsudku a rozhodování.

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Tento nástroj slouží jako zpětná vazba učiteli pro případnou úpravu portfolio.

PRACOVNÍ LIST Č. 10 – Řešení etických dilematech

Úkol 1: Diskuse o etických dilematech

Rozdělte třídu do menších skupin a nechte je diskutovat následující otázky:

- **Co je etické dilema? Můžete uvést příklad etického dilematu, kterému jste čelili nebo o kterém jste slyšeli?**
- **Jakým způsobem se snažíte řešit etická dilemata nebo konflikty hodnot ve svém životě?**

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké zdroje informací nebo zkušenosti použili při formulování svých názorů a argumentů o etických dilematech. Jak je tyto znalosti nebo zkušenosti ovlivnily? Jakým způsobem se učí o etice a morálním rozhodování?

Úkol 2: Přístupy k řešení etických dilemat

Představte žákům několik základních přístupů k řešení etických dilemat, jako je:

- a) Na cíl orientovaná etika (utilitarismus) - hodnocení jednání podle jeho důsledků nebo přínosu pro největší počet lidí.**
- b) Pravidlová etika (deontologie) - hodnocení jednání podle pevně stanovených pravidel nebo principů, bez ohledu na důsledky.**
- c) Ctnostná etika – hodnocení jednání podle toho, zda projevuje ctnosti, jako jsou odvaha, spravedlnost, moudrost a umírněnost.**

Nechte žáky rozmyslet a diskutovat ve skupinách o tom, který z těchto přístupů se jim zdá nejvhodnější pro řešení etických dilemat. Nechte je uvést důvody pro svou volbu a příklady, jak by tento přístup použili v konkrétních situacích.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k výběru přístupu k řešení etických dilemat. Jaké zdroje informací nebo zkušenosti je ovlivnily při volbě tohoto přístupu? Jak by mohli tento přístup použít v budoucnosti při řešení etických dilemat nebo konfliktů hodnot?

Úkol 3: Řešení etického dilematu

Představte žákům fiktivní etické dilema, například:

"Soused zjistil, že sousedovo dítě často krade ovoce ze zahrady jiného souseda. Dítě je chudé a rodina nemá dostatek jídla. Jak byste se zachovali? Byli byste ochotni udělat kompromis mezi respektováním soukromí a majetku druhého souseda a pomoci hladovému dítěti?"

Nechte žáky pracovat ve skupinách a diskutovat, jak by řešili toto dilema, použijte jeden nebo více přístupů k řešení etických dilemat, které jste představili v úkolu 2. Poté nechte skupiny sdílet svá řešení a argumenty s celou třídou.

Metakognice: Po diskusi nechte žáky zamyslet se nad tím, jakým způsobem přistupovali k řešení tohoto etického dilematu. Jaké strategie nebo zdroje použili při hledání odpovědí na otázky? Jaké konkrétní znaky nebo informace jim pomohly rozpoznat tyto techniky? Jak mohou tyto strategie použít v budoucnosti při řešení etických dilemat nebo konfliktů hodnot?

Úkol 4: Zakroužkuj emotikon, který určí, jak moc se ti pracovní list líbil.

Úprava aktivity provedená na základě poznatků získaných prostřednictvím akčního výzkumu/na základě zpětných vazeb od žáků v kombinaci s vyhodnocením žakovských odpovědí prostřednictvím předem stanovených kritérii.

Pracovní listy jsem vždy konzultoval s kolegy ještě před použitím, ale důležitá byla zpětná vazba od žáků po vyzkoušení, kterou jsem se vždy snažil provádět ihned, pokud to šlo.

Testování se účastnilo 19 žáků, z toho 3 s SPU.

První úkol byl vcelku bezproblémový, jelikož řada žáků má zkušenost se sociálními riziky a sociálním napětím, takže dokázali dobře identifikovat, co je dle nich rizikem a výzvou pro demokracii. Ať se jednalo o drogy, rasismus, dluhy. Zejména díky osobní zkušenosti byly tyto odpovědi podložené a odůvodněné, ale hůře uchopené v kontextu dobrého vládnutí, což nabízí platformu pro další rozvoj. S tímto ohledem úloha nebyla měněna, protože může být efektivní, pokud se žáky bude systematicky pracováno v této oblasti.

Druhý úkol je nutné z hlediska učitele patřičně uvést diskusí, jelikož žáci obvykle nemají přehled o dění v ostatních státech. Ale po poukázání na určité případy se „rozvzpomínají“ mlhavě na určité události a za pomoci dalších zdrojů byli schopni v mnoha případech úkol vyřešit. Zde našlo řešení 13 žáků za pomoci internetu. Úloha je tak vhodná spíše pro zdatnější žáky, ale protože ukazuje schopnosti analytického myšlení (vyřešena i žákem s SPU), tak byla ponechána.

Třetí úloha se těžko objektivizuje, nicméně z hlediska pedagoga jsem přesvědčen, že 17 žáků napsalo reakci adekvátní jejich schopnostem, která adekvátně posuzuje výzvy a budoucnost demokratické společnosti. 2 žáci neodpověděli vůbec. Nicméně při reflexi vývoje žáků za celou dobu testování je zde zřetelný opravdu výrazný posun u řady z nich, zejména těch prospěchově slabších. Proto nebyla úloha změněna.

V hodnocení padlo 6 modrých, 5 zelených, 5 fialových a 3 růžoví. Toto hodnocení bylo závěrečné za poslední PL, ale dle vyjádření žáků obdobně hodnotili celý vývoj v rámci portfolia, které nakonec přijali kladně, zejména s ohledem na častou skupinovou práci a kooperační metody výuky. To ukazuje, že tento přístup by mohl být efektivní pro žáky z problémových lokalit, kterým místo domácího zázemí přinese rozvoj zejména vrstevnické vyučování.

12. Závěr

Role učitele občanky ve škole, která se nachází v lokalitě s ne zrovna utěšenými sociálními podmínkami, je často role tragického hrdiny, který je odsouzen k neúspěchu. I proto jsem uvítal možnost zapojit se do projektu a podílet se na vývoji didaktických materiálů pro tento předmět. Na začátku jsem se musel seznámit se samotným pojmem metakognice a otestovat 15 pracovních listů, které v tomto ohledy měly pomoci. To jsem mohl diskutovat s odborným metodikem oblasti, abych se posunul a dokázal vytvořit portfolio vlastních pracovních listů.

Cíl portfolioa úzce souvisel s jeho tématem a školou, kde učím. Vztah společnosti, etiky a jejího smyslu pro život. Protože to je věc, která je pro mě jako učitele výchovy k občanství klíčová. Dát žákům dovednosti pro běžný život, které budou moci uplatnit bez ohledu na budoucí povolání. Budou vhodné pro každodenní život. Proto se 10 listů z portfolioa věnuje primárně etickým tématům v různých obměnách. Ty jsem následně otestoval se žáky, upravil na základně zpětné vazby a úpravy shrnul pro vedení projektu.

Jsem učitelem stále relativně krátce, ale za tu dobu si plně uvědomuji řadu věcí. Zejména to, že vysoká škola byla spíše nutným krokem, který mi dal mandát, ale ne reálné kompetence do praxe. I dnes narazím na to, že mé představy jsou optimistické až naivní a občas se divím, že žáci něco neznají. Ale vzápětí mi dojde, že to reálně nebudou nikdy potřebovat. S tím jsem se potýkal i při tvorbě portfolioa. Aby žáky někam posunulo. A to zejména lidsky, protože to je cílem výchov. Na konci cyklu testování portfolioů žáci sami říkali, že o některých věcech přemýšlí jinak. Nezbyvá mi než doufat, že se tato změna propíše i do jejich životů v praxi. Bylo to mým hlavním cílem.

Při práci mi pomohli zkušenější kolegové, ale i kolegové z projektu, kteří přinášeli zkušenosti z jiných typů škol a dokázali poskytnout zpětnou vazbu v případě problémů. A těch se objevila řada. Ať šlo o počáteční tápání v projektu či následnou tvorbu pracovních listů, které by bez konzultací měly ještě více slabých míst, než mají teď. Ale proč? Protože mě to vysoká škola nenaučila. Měl jsem řadu zbytečných předmětů, které nemám šanci jako učitel využít, ale těch praktických bylo poskrovnu. Proto jsem pracoval s omezenou počáteční základnou zdrojů. Učebnice pro občanku jsou vesměs psány velmi neprakticky až nepoužitelně, což velmi ztěžuje práci učitelům.

V tomhle byl pro mě projekt přínosem, protože se mi dostalo zpětné vazby na něco, co dělat musím, ale opora je vlastně nulová. Nakolik se to však povedlo, je otázka zcela jiná. Ale já pořád doufám, že si z něj žáci něco odnesou a možná nebudou lepší matematici či němčináři, ale budou prostě lepší lidé. Tím se však nikdo nestane pomocí čtení knih, ale životem s lidmi. Sdílením zkušeností. Stejně jako v tomto projektu, kde mi v prvotní bezradnosti a pomohli kolegové a snad jsem se díky tomu posunul jako učitel ve své cestě...

Portfolio vzniklo za podpory projektu OP VVV „Rozvoj esenciálních myšlenkových dovedností v demokratické společnosti“ (CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016436).

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2023.